Мікола Пракаповіч

Неад'емнае

Мікола Гракаловіч

Неадʼемнае

Вершы і паэма

Мінск
«Мастацкая літаратура»
1982

Бел 2
П 69

Рэцэнзент *Мікола Федзюковіч*

П $\frac{4702120200 - 152}{М 302(05)-82}$ 65—83
© Выдавецтва «Мастацкая літаратура», 1982.

Скрыпка

Памяці дзеда Ільі

Яго ўспамінаюць радзей і радзей —
Равеснікі ў вечнасць сыходзяць.
...Браў скрыпку сваю неразлучную дзед
Пры кожнай вясёлай нагодзе.

Здаваўся бязважкім кляновы смычок
Натруджаным пальцам ягоным,
А скрыпку лагодна прымала плячо,
І хата сціхала ўтрапёна...

Мелодыя тая і сёння жыве —
Яе землякі шанавалі.
А перад вачыма па струнах плыве
Смычок, нібы човен па хвалях.

Сівая бабулька — гадоў не сабраць —
Згадае па нейкіх прыкметах:
— А, той, што на скрыпцы так хораша
граў...
Ківаю я радасна:
— Гэты!

Ходзікі

Старыя, даўно не ў модзе вы —
спакою няма для вас.
Які вы дзесятак ходзіце,
які адстукалі час?

Пры вас кахалі і плакалі,
вячэралі, снілі сны.
Вярталіся з немаўлятамі
з далёкіх шляхоў буслы.

За вокнамі ў хвалях Прыпяці
нямала сплыло вады.
Вятрыскі дзвярыма рыпалі,
а вы лічылі гады

хадой нетаропкай, звыклаю —
ад радасці да бяды.
Марудна ў журбе вы цікалі,
а ў шчасці спяшацца куды?..

Абуджэнне

Дрыготкая ноч халадком страпянецца —
Такі нерэальны сон.
Усё яшчэ насцеж адкрытае сэрца
Напоўніць малінавы звон.

Апошняя зорка расінкай растане,
Заранка ўзмахне крылом.
І шчасце, як белыя коні ў тумане:
Было яно ці не было?

* * *

А людзі верацъ толькі ў дабрыню.
Усмешкай непадробнаю і шчырай
Сябрам сваім ніколі не зманю,
Іх не забудзе мой далёкі вырай.

Куды б мяне шляхі ні павялі,
Я з тою ж адпраўляюся сяўнёю.
Упэўнены: ў любым кутку зямлі
На дабрыню адкажуць
дабрынёю.

Раніца на Сенацкай плошчы

Наперадзе — сонца, наперадзе — свята,
Каляды, шампанскае, снег!
І можна было б усміхацца дзяўчатам
І жыць, як жывуць усе.

А воля над соннай Расіяй лунала,
І ўжо прагучала:
— Плі!
...Як мала было вас, як вас не хапала
На гэтай бязмежнай зямлі.

Ды вы не маглі, не хацелі іначай.
Адчайнае ваша карэ
Палярнаю зоркай у сэрцах юначых
Стагоддзямі будзе гарэць.

Гісторыі шлях — пераход па этапу:
Жыццё да жыцця —
вярста.

О, як гэта цяжка —
падняцца ў атаку,
Калі за спіной
пустата...

* * *

Я ўпарта латаю лодку,
сваю старэнькую лодку,—
ніяк не магу паверыць,
што можна жыць без яе.
Фарбую ў блакітны колер,
у колер вады і неба,
нязнаных на свеце цудаў,
якія адкрылі мы,
калі нараджаўся ранак
з вясёлай птушынай песні,
і краснапёркай сонца
білася на гачку.
А сёння яно над намі
ўзыходзіць мудра і ясна.
Плыві, плыві, мая лодка,
плыві за сонцам адна...

* * *

І зноў наперадзе дарога.
Да цягніка амаль паўдня...
О, божа мой, як гэта многа,—
Тваіх далоняў цеплыня.

Якое гэта шчасце — ведаць,
Што на зямлі ёсць месца, дзе
Усіх шляхоў-вандровак беды
Пагляд адзіны адвядзе.

У ім цяпер твая трывога,
Твая святая чысціня.
...Да цягніка яшчэ так многа,
Да цягніка амаль паўдня.

Варна

На століку томік Ахматавай,
За вокнамі шэпчацца дождж,
І чаек маланкі крылатыя,
І мора — нікога больш.

А сэрцу і ўтульна і хораша:
Учора быў сонечны дзень,
А сёння па вуліцах горада
Дождждык палескі ідзе.

* * *

Няўжо такое можа быць:
Аднойчы радасным світаннем
Пакліча вечны край журбы,
І на зямлі мяне не стане.

Пяшчотны сонечны прамень
Да веек больш не дакранецца.

І без мяне наступіць дзень,
І без мяне вясна пачнецца.

Нішто не зменіцца нібы:
Зямля і неба, лес і людзі,
І аднаго мяне не будзе...
Няўжо такое можа быць?

Жывіца

Вы бачылі:
сосны,
як промні, з зямлі
ўзняліся да самага неба?
Вы чулі, як песні над борам плылі?
Ці шчасце другое трэба,
калі над табою нябёсаў прастор
і соснаў зялёныя крылы?
І песню,
і волю,
і сонечны бор
жывіцай зямля паіла...
Сякерай па сонцы,
па гулкіх гадах —
Падсочкі
адна
за
другою...
Жывіца, жывіца,
жывая вада
становіцца клейкай смалою.
Сухія галінкі...
Як крык, як дакор.

Бадзёра
                на ўсходзе днее...
Няўжо ты замоўкнеш,
пявучы мой бор,
няўжо ты зусім анямееш?

* * *

Праз белае, белае поле
Сцяжынка, як зайцаў след...
Прадайце мне, цётка Поля,
Самы шчаслівы білет.

Я сяду ў апошні аўтобус,
Паеду за трыдзевяць зім.
Зямля паплыве, нібы глобус,
Насустрач надзеям маім.

Нічога я тут не пакіну,
Адно толькі — поле і снег,
І ў полі старую хаціну,
Што часам успомніць мяне.

Адно толькі — захад барвовы,
І песню, што маці пяе,
І родныя вочы-замовы,
І добрыя рукі яе...

* * *

Дзень прамільгнуў, як знічка,
на даляглядзе вечнасці...
Вось каб сабраць іх разам,
пражытыя мною дні,—
які б атрымаўся дзіўны
зорны дождж!
І падалі б,
                падалі б,
                              падалі б
шчаслівыя ранкі дзяцінства,
юначыя мары і песні,
штодзённы дарослы клопат —
з зямлі ў мінулае...
Дзень прамільгнуў, як знічка,
а мерыўся быць бясконцым.

* * *

То веснае сонца свеціць,
То сумна восень імжыць...
Як гэта жыць на свеце,
Каб па-сапраўднаму жыць?

Ужо і гады не тыя,
І сталасць прыйшла няўзнак,
А ўсё — дарогі крутыя,
А ўсё не адкажаш — як?

Алесю Каско

Ну што, мой дружа, зноў не ў тыя сані
Мы трапілі з табой — і панясло.
Ці, можа, мы прыдумалі іх самі,
Разліку і цвярозасці назло?

І вось ляцім, ляцім над самай стромай,
І коні ўжо не слухаюцца нас.
Наперадзе магнітам невядомасць,
Наперадзе нязнаная вясна.

А мы смяёмся весела і звонка,
Нібы на пагулянку ці ў сваты,
І ашалела косіць вочы тройка,
І толькі неба, толькі я і ты...

Васількі

Ты верыш —
з глыбінь вякоў
Ці то з далоняў дзявочых
Блакітны вянок васількоў
Прыплыў да мяне аднойчы.

Былі яны, нібы сны,
Якіх у жыццё не вернеш,—
Няўпэўненасць першай вясны
І восені першай вернасць.

Прываблівы гул дарог
І песня —
як вольнаму воля.

Усё, што зрабіць не змог,
Усё, што не змог адолець.

Затокай глыбінь-ракі
Прылашчацца нашы жыцці.
Юнацтва дакор —
васількі
Цвітуць у даспелым жыце.

У самалёце

На зямлі лістапад імжыцца,
Золкі вецер, слата і бруд,
Не схавацца нідзе...
А тут
Сонца радаснае іскрыцца.

Перапоўнены вочы небам:
А няблага на свеце жыць!
...Каб люляць надзею ў душы,
Як, урэшце, нам мала трэба.

* * *

У калаўроце шматгалосым
Вяселляў, святаў і радзін
Віруюць дні, гудуць, як восы,
А ты адзін.
Адзін.
Адзін...

Жывуць сябры і ёсць работа,—
Не выдурняйся, не грашы.
Але самота скруткам дроту
Варушыцца на дне душы.

І ўжо не хочацца нічога,
(Як светла мне ўсміхнуўся сын!)
Вазьмі з сабой, ратуй, дарога!
Больш не ўратуе... Ты —
адзін.

І будзеш гэтай меркай мераць
Усё, што дзеецца з табой.
І толькі белы ліст паперы,
Як белы бінт, суцішыць боль.

Песня

Прачыналася сонца,
плавала
ў вышыні.
Пачыналася песня звонкая
з цішыні.

Папрасіла яна ў крынічанькі
крышталю.
Апусцілася птушкай вешчаю
на раллю.

— Ой, ралля-раллiца,
родная зямліца,
слязьмі палітая,
потам умытая,

3 Зак. 2801

каторая лепшая:
ці ранняя, ці пазнейшая?

— А на ранняй раллiцы
растуць травы-мятліцы.
А на позняй раллiцы
Родзяць жыта й пшаніцы.

* * *

Не развітацца з мараю,
З ціхай казкай без слоў...
Нешта павінна здарыцца
Прозе жыцця назло.

Свет за абложнай хмараю,
Дзікі маланак злом...
Нешта павінна здарыцца
Шэрасці дзён на́зло.

Човен надзей прыспешваю
Веры ўпартым вяслом.
...Светлай тваёй усмешкаю
Сонца ўзышло.

Элегія

Зранку шумела мора,
несла гордыя хвалі
і разбівалася ў пырскі,
у соль на вуснах тваіх.

Зырка свяціла сонца,
а грэбні, як белыя лебедзі,
крылата ўзляталі ўгору,
адчайна падалі ўніз.
Забыўшы пра ўсё на свеце,
пад пенную музыку хваляў
ты танцавала з морам
язычаскі танец свой.
Мора цябе любіла
і, шчодрае на падарункі,
суцішанае, прынесла
з глыбіняў дзіўную вестку:
«Сёння, 10 мая,
я быў шчаслівы...»

* * *

Міне, збуяе лета,
І будзе снег сінець.
Захочаш стаць найлепшай,
Каб... падабацца мне.

Аддам сябе дарэшты
На век, на год, на дзень.
Закружыць дзіўна-смешны
Кругазварот надзей.

І час адменіць вета
На твой нясмелы стук.
...Біблейскі смак ранетаў,
Малітва белых рук.

* * *

Вось і ўсё. Закончыўся раман.
Ні сустрэч, ні пісем, ні надзеі.
Як ружовы ранішні туман,
Быў і сплыў. Ну што ты тут падзееш?

І не вернеш той світальны сон
З ветразем пунсовым арабіны,
Той крыштальны немагчымы звон
Старажытнай песні салаўінай.

...Гэтак жа канчаецца прычал,
Бездань адкрываючы раптоўна,
І смяецца-гойдаецца поўня,
Халадком адбіўшыся ў вачах.

* * *

Спявае салавей.
А ранак ціхі
Струменіць першае цяпло.
Вясна цыбатаю буслiхай
Зары расправіла крыло.

Спявае салавей.
У росным ззянні
Да неба рукі гай прасцёр.
І прачынаецца жыццё,
І абуджаюцца жаданні!

* * *

Дажджы нас з табой аддзялілі ад свету,
А з неба цячэ і цячэ...
Паверыш, што зноў пад вадою планета,
І вёска, як ноеў каўчэг.
Хвіліны цякуць ці стагоддзі бясконца
Знікаюць у хвалях ракі?
А мне замяняе і неба і сонца
Вачэй тваіх цёплы блакіт.
Паверыш ва ўсё, малады і наіўны,
І толькі не верыш ніяк,
Што гэтыя жоўта-бясконцыя ліўні —
Доля твая і мая...

* * *

Запознены, мокры снег...
На дрэвы,
          на нас,
                    на вясну.
Брыду я нібыта ў сне,
Боль у сэрцы нясу.
Была ты пяшчотнай зноў,
Як коцікі на вярбе.
Здавалася, што вясной
Я верыў сабе і табе.
Здавалася, ўсё прайшло,
Здавалася, зноў цяпло,
І раптам, нібыта ў сне,
Запознены, мокры снег...

* * *

Восень падлічыць страты,
Восені — не пярэч.
Рука ўзлятае крылата...
Дзякуй табе за святы
Кароткіх нашых сустрэч.

Што мы ў жыцці шукаем?
Праўда стане маной...
Птушкі над небакраем,
Верасень дагарае,
Звонкі, прыдуманы мной.

Лёс празарлівым сватам
Выбярэ — не пярэч.
Памяццю мы багаты...
Дзякуй табе за святы
Кароткіх нашых сустрэч.

* * *

Не табой пачынаецца ранак,
Не табою канчаецца дзень,
За вячэрнюю тайну фіранак
Не схаваемся мы ад людзей.

Не прашэпчуць засмяглыя вусны
Для імгнення народжаных слоў.
Будуць сумнымі-сумнымі вёсны,
Будуць зімы бясконцымі зноў.

Ды ніяк не пазбыцца палону
Тваіх стомлена-ціхіх вачэй,

І ніяк не забудуць далоні
Аксаміту пужлівых плячэй.

Але ўсё, што хаваю старанна,
Ад сябе не схаваеш нідзе...
І табой пачынаецца ранак,
І табою канчаецца дзень.

Неадасланы ліст

У нас кастрычнік запаліў кастры,
І пушча сіратліва анямела,
А мне ўсё мроіцца сукенкі ветразь белы
У вечнасці і ў лета на зары.

Мінулы дзень не вернецца назад.
У гордай адзіноце Белай вежы
Так востра адчуваеш непазбежнасць
І неабходнасць самых горкіх страт.

І кожны дзень губляем нешта мы.
Ды ўсё, што сёння памяць нагадала,
У лёсе застанецца перавалам
Ад сонечнага лета да зімы.

* * *

Засумую без дай прычыны...
Ціхі вечар. За вокнамі снег.
Як спявае жанчына,
Якая любіць мяне!

Глядзіць святымі вачыма:
Твая... Да канца твая...
Як чакае жанчына,
Якую люблю я...

* * *

Калі сціхае мітусня вакзалаў
І горад гасіць сонныя агні,
Я адчуваю, як мне бракавала
Звычайнай чалавечай дабрыні.

Зусім нямнога — толькі ўсмешкі шчырай
І поціску сяброўскае рукі.
Які далёкі, незваротны вырай
Забраў з сабой вас, хлопцы-хлапчукі?

Якія гнулі і ламалі буры?
Бы ў вожыка калючкі — не крануць...
І зноў маўчым. І зноў зацята курым,
Узвёўшы паміж сэрцамі сцяну.

Агоркне свет ад страт і ад «Арбіты»,
Няўтульным здасца хатняе цяпло.
А заўтра зноў сустрэнемся, нібыта
Нічога паміж намі не было.

Кола

Дзень пачынаўся квола,
Барвова канчаўся дзень...
Круціла вавёрка кола,
Скакаў мігатлівы цень.

Жывы камячок агністы
Хацеў уцячы туды,
Дзе носіць рабіна маністы,
Зязюленька лічыць гады.

Дзе ў нетрах кашлатых вецер
Залёг, як зубр-адзінец.
Туды, дзе ўсяму на свеце
Пачатак ёсць
і канец.

А тут, як вогненны сполах,
Скакаў мігатлівы цень.
Круціла вавёрка кола:
Ноч — дзень...
Ноч — дзень...

Маналог прыпражнога каня

Каранік галавою змеіцца,
Мне ж патрэбна нага ў нагу.
Без надзеі, што нешта зменіцца
Я стаміўся, я больш не магу.

Невыносна далей падладжвацца
Пад бадзёры чужы галоп.

Я свабодна хачу, як ластаўка,
Праняcціся паміж палёў.

А ў жакея намеры іншыя,—
Падбірае лейцы ямчэй:
— Эх, залётныя, эх увішныя,
Ну, паддайце крыху яшчэ!

Глянуць збоку — напэўна, здорава,
Улюлюканне, свіст услед.
Мы нясёмся.
І зноў за шорамі
Застаецца вялікі свет.

* * *

Міколу Вайцяхоўскаму

Выгляне з-за хмаркі на ўсходзе
Точанага месячыка рог.
Гойдае далёкія стагоддзі
Песеннай Гарыні серабро.

Большага няма на свеце шчасця:
Сэрцам прыгажосць тваю адчуць,
Вуснамі да ціхіх хваль прыпасці,
Вечнасці у вочы зазірнуць.

Стаць, нібы язычнік, на калені,
Выплакаць і радасць і бяду,
Слухаць, як блакітныя алені
Сцежкамі пушчанскімі ідуць...

Ранак нада мной расправіць крылы
Цёплымі суквеццямі зямлі...

Вераю жыццё не абдзяліла —
Вернасцю сяброўскай надзялі.

Добрымі, як сінь нябёс, вачыма,
Мужнасцю адданага байца.
Дай, Радзіма, мне адну магчымасць —
Быць з табою побач да канца.

Паравозы

О колькі тысяч доўгіх кіламетраў
За вамі прагудзелі цягнікі!
На станцыі, глухой і непрыкметнай,
Спыніўся шлях, натомлены, цяжкі.

Эпоха, нібы топка, бушавала...
І праз сцяну нязвыклай цішыні
Ляцяць да вас далёкія вакзалы
І гарадоў вясёлыя агні.

Ды ў грудзі больш не ўдарыць пругкі вецер,
Не зазвініць бліскучых рэек сталь.
А ночы вам зялёнай зоркай свецяць
І клічуць у нязведаную даль.

Шчасце

Як зайчык сонечны ў далонях,
Як веснавыя ручайкі...
І зноў нябачная пагоня
Праз далягляды, праз вякі.

Зайшлося ў прадчуванні сэрца,
Руку працягнеш —
вось...
ужо...
Яно ж, няўлоўнае, смяецца,
Трымціць блакітным міражом.

А над зямлёй гады імчацца,
І месяц выгнуўся дугой...
Відаць, у гэтым наша шчасце —
Усё жыццё шукаць яго.

Дагоніць вечнае пытанне,
І калі першая вярста,
І калі сіл ісці не стане:
— Шчаслівы ты?
— І не, і так...

* * *

Прадвесне. Бэзавы світанак.
Лядок у лужынах звініць.
І ты ўжо верыш:
дзень настане
З усмешак, з клёкату крыніц.

Яшчэ хвіліна, і, здаецца,
Зямлю напоўніць спеў вясны.
І будзе гулка тахкаць сэрца
У прадчуванні навізны.

З-пад колаў пырсне звонкі веер,
І на асфальце мокры след.
...А вечар выбухнуў завеяй
На цёплы дзень, на цэлы свет.

Маці

Баліць вярбе абпаленае голле...
А маці аддала вайне сыноў,
І з той пары не спіць спакойна болей,
Да веснічак прыслухваецца зноў.

У шыбы б'юць асеннія дажджынкі...
Вяртаюцца дадому журавы...
А чорная старэнькая хусцінка
Сівой не пакідае галавы.

Няма каго старой галубіць, песціць,
Няма каму ручнік падаць даўно.
А вуліцай ідуць салдаты з песняй,
Так на яе падобныя сыноў...

Паведамленне сіноптыка. 22 чэрвеня

«Чакаецца воблачнае з праяспеннямі надвор'е...»
Чакаецца летні звычайны дзень.
О, мой маленькі вясковы дворык,
Хіба ж ты думаў тады аб бядзе?

А дзень
скаланулі гарматныя стрэлы,
А дзень узняў усё на дыбы.
Не нам на палянах суніцы гарэлі,
Не нам пад дажджамі раслі грыбы.

Вайны нечаканай халодны дотык
Закрэсліў мільёны людскіх надзей.
...О як я хачу табе верыць, сіноптык,
Што заўтра будзе звычайны дзень.

Памяць

1

Лясы, палі, узгоркі...
Палессе... Родны край...
Дзень добры, вёска Боркі *,
Суседа сустракай!
Гасцям заўсёды рада,
Ты смагу наталіш.
Даверлівым паглядам
З-за веснічак глядзіш.

2

...А ад вёскі да могілак шлях кароткі,
Праз гора людское шлях.
Ішла на могілкі вёска Боркі,
На сваё пахаванне ішла.
Расою сцюдзёнаю плакаў верас,
Машыны мясілі гразь...
А людзі ніяк не маглі паверыць,
Што сёння апошні раз
Пунсовая стужка зары палае
Над стрэхамі іхніх хат,
Што гэта па іх кулямёт страляе
І шляху няма назад.

3

На ўскрайку вёскі — школа.
Тры класы — пяць дзяцей.
І смех — такі вясёлы,
Жаўрук нібы ўзляцеў.

---

* Боркі — вёска ў Маларыцкім раёне, спаленая фашыстамі ў верасні 1942 года.

А ў сэрцы — тыя крокі
І той дзіцячы плач...
Прабач мне, вёска Боркі,
За напамін прабач...

* * *

З вакзалаў пачынаюцца дарогі,
І новы дзень, і новая вясна.
Вакзалам аддаём свае трывогі,
І зноў вакзалы іх вяртаюць нам.

Спяшаемся, імчым за далягляды,
Каб некалі, нарэшце, зразумець,
Што вечна будуць родныя прысады
У нашых снах лістотаю шумець.

* * *

Язычнік я.
                    Другой не маю веры.
І, заваражаны,
                    гляджу,
Як тонкае лязо аеру
Бліпічыць у кропельках дажджу.

Празрыстай сонечнай затокай
Мой човен чайкаю плыве,
Дзе радасны буслінь клёкат,
Як сто гадоў назад,
                    жыве.

Тут шчырым быць
я не баюся.
І, як далёкі прашчур мой,
Тут я надоўга застаюся
Сам-насам з небам і вадой.

Дрыжыць агеньчыкам цяпельца,
Агорне цемрай у цішы.
І цёпла-цёпла стане сэрцу,
І лёгка-лёгка на душы.

* * *

Я думала — люблю адну вясну...
Н. Мацяш

Над горадам смуга, смуга, смуга
і вецер, золкі і калючы...
Мой залаты, нязнойдзены мой ключык
ад свету, дзе канчаецца туга,
мне суджана шукаць усё жыццё
твой патаемны сэнс, тваю выснову...
Народжанае ў добрым сэрцы слова
засвеціцца шчаслівым адкрыццём.
І стане для мяне найлепшым днём
асенні дзень, няўтульны і маркотны,
што ператкаў матуліны палотны
паэзіі акрыленым радком.

У лялечным тэатры

Прадумана кожная дзея даўно,
Завучаны словы, рухі.
Зліліся ў адзін механізм, у адно
За шырмай нябачныя рукі.
На сцэне жартуюць, смяюцца, пяюць...
І раптам чамусьці здалося,
Што лялькі паверылі ў казку сваю,
У песень сваіх шматгалоссе.
А зала грымела:
яшчэ і яшчэ,
Забыўшы ў віры эмоцый,
Што восень,
і дождж за сцяной сячэ,
Што казак няма бясконцых...

* * *

Пасля надзей — спустошанасць і боль,
Пасля надзей, якім ужо не збыцца.
Прыціхне свет, ахутаны журбой,
А на далонях камячком — сініца.

Я да цябе прывыкну спакваля,
Усеагульнай мудрасці ахвяра.
З нябёсаў шэрым пёркам жураўля
Да ног ціхутка ападае мара.

Ты ўсё не верыш, ты яшчэ дрыжыш,
Мая зямная, добра сініца.
Зіму перачакаем. Будзем жыць.
І журавель у небе будзе сніцца...

Мой сын малюе

Дзівосны свет —
вачам раздолле!
І сын няўпэўненай рукой
Фарбуе лес у сіні колер
Над рыжай, як ліса, ракой.

З'яўляюцца ў імгненне вока
На жоўтым поплаве стагі.
Бы капітан, паважным крокам
Бацян шыбуе ў трысцягі.

У мітусні няроўных ліній
Дымок хмурынкай на трубе —
Плыве па казачнай краіне
З чырвоным сцягам карабель!

* * *

Прысніўся голас, далёкі чыйсьці,
А чый —
не пазнаць ніяк...
І быў ранак,
Звонкі і чысты,
Яго разумеў я.

А голас, мінаючы ўсе заставы,
Песняй жыцця звінеў.
І быў дзень,
Натомлены, сталы,
Ён разумеў мяне.

— Ты чый? — спытаўся, расправіўшы плечы,
Мудрэйшы з усіх галасоў...
— Я — Вечнасць...
І быў вечар,
Ён разумеў усё.

* * *

Выццё сірэны не ўстрывожыць горад,
Гарачай хваляй не паваліць з ног,
Нікім ані заўважанае гора
Вужакаю перапаўзе парог.

І доўга будзе над дамамі вецер
Бяздомна жаліцца сабе ў лісці,
І доўга чалавек, адзін на свеце,
Бясконцай будзе вуліцай брысці...

Сябрына

Чарка паплыве па кругу,
Гэтак рэдка — на ўсіх адна.
Як рукою знімае скруху
Чарка сонечнага віна.

І жывое падкіне слоўца
У бяседу райгарадок.
Краснапёркай заб'ецца сонца
На далонях Сініх брадоў.

Задушэўна, хораша, весне,
У бязмежнасці на краю,
Заспявае маё Палессе
Песню колішнюю сваю..

* * *

Як сон, скавала крылы стома,
узмах,
яшчэ адзін узмах...
Буслы вяртаюцца дадому,
а там — мароз,
а там — зіма,—
насуперак усім прагнозам...
І не вярнуцца, не сунять...
На рыжым голлі вербалозу
ільдзінкі мутныя звіняць.
Лютуе позняя завея,
галосіць сiверам адчай.
...Стаяць буслы і камянеюць
з нямым здзіўленнем у вачах.

«Жыццё — цудоўнае імгненне»

І я хацеў бы жыць бясконца
І плыць нязнанай вышынёй,
Каб раптам пераблытаць:
сонца
Нада мной
ці пада мной?

Глядзець здзіўлёнымі вачыма
Туды, дзе ўся зямля, наўсцяж,
Мяне чакае, як жанчына
Чакае першае дзіця.

І быць адзіным на планеце,
І быць зямным, як весні дзень...
Ударыць пругкай хваляй вецер:
Мой лёс, як ветразь на вадзе.

Усход надзеяй заструменіць,
Усмешкай захад дагарыць...
Жыццё — цудоўнае імгненне,
І гэты цуд не паўтарыць.

* * *

Свет таемны — няма пачатку,
Свет бязмежны — няма канца...
Упадзе на раллю зярнятка,
Прарасце...

Сонцам выспее цяжкі колас.
І паўторыцца ўсё, калі
Ты пачуеш далёкі голас,
Голас мой...

Шлях наш доўгі — з вараг у грэкі,
Шлях да сонечных берагоў...
Ёсць выток.
Мы з табой як рэкі,
Мы — працяг.

* * *

Той момант...
(бяздоннае зорнае неба...)
Той момант...
(як хутка імчыць планета!)
А вусны ледзь чутна прашэпчуць:
«Не трэба...»
Каб тут жа забыць пра гэта.

І позірк, як росчырк імклівай знічкі,
Тайну
у веях
стоіць...
Той момант прыходзіць, каб тут жа знікнуць
І быць назаўжды з табою.

* * *

Пульсуе жылка мілая на скроні,
Ты не ўзнімаеш стомленых павек.
Ну, не сумуй, дай мне свае далоні —
Ўсё будзе добра, родная, павер.

Павер яшчэ раз і забудзь трывогі.
Планета ў ззянні вераснёвых рос,
Кладзецца Млечны Шлях табе пад ногі
Пяшчотным золатам бяроз.

* * *

Жанчыны знікалі у тлуме,
Кранаючы, быццам крылом,
Загадкавым пахам парфумы
І мяккім зямным цяплом.
Антонаўкі ў садзе спелі,
І сад на вачах пусцеў.
Ці мы не ўсё разумелі,
Ці нас разумелі не ўсе...
І ты не хацеў паверыць:
Лісток да акна прыпаў...
Надзей жураўліны вырай,
Тваіх надзей лістапад...

Сур'ёзны жарт

А я за Светай на край свету,
толькі краю не відаць,
і агеньчык цыгарэты,
як салодкая бяда.
Ён трымціць нервова ў пальцах,
ён як выклік: што ж ты?.. ну!..
Немагчыма больш стрымацца —
я ступаю за сцяну,
за нябачную, за тую,
дзе як вечнасць звонкі міг,
і, нібы хлапчук, жартую:
— Ты з сабой мяне вазьмі
на шчаслівую планету,
за зялёны небакрай...
— А навошта,— кажа Света,—
мне і тут з табою рай...

* * *

У яе на шчаках румянец,
У яго — пушок над губой.
Як у вір,
у шалёны танец —
За гітараю,
за трубой.

Адбіваючы рытм старанна,
Скачуць ножкі —
не саграшы!
П'янаваты гул рэстарана
Незвычайнасцю аглушыў.

Будзе ночы кароткай мала,
Запарушыць чаромхі снег...
Недзе ў ціхім завулку мама
Зноў да раніцы не засне.

* * *

Я вуліцамі кружу,
Сентыментальна — смешны,
А горад пасля дажджу
Нібыта дзіця, бязгрэшны.

У прыцемках —
не пазнаць —
Смех патанае чыйсьці,
Загадкавы, як вясна,
І, як каханне, чысты.

А недзе за сотні дзён,
Зморанай паводкай,
Прысніць каляровы сон
Забытая мною лодка.

Над ясеневым вяслом
Свеціцца павуцінне.
...Пяшчота спрадвечных слоў
Усмешкай на вуснах стыне.

Вясёлых тваіх вачэй
Стомленае маўчанне...
І ранак далёка яшчэ,
І лодка яшчэ на прычале...

Дарога, якой не было

Ад роднага парога
Па старане лясной
Бяжыць мая дарога,
Не знойдзеная мной.

Там вечнасць уладарыць
І чуцен звон падкоў.
Там прарастаюць мары
Блакітам васількоў.

Там твой пагляд цнатлівы
І ўзмах тваёй рукі.
Там я — такі шчаслівы,
І ўпэўнены такі.

Там невядомы голас
І незнаёмы склад.

Схіліўся цяжкі колас
Са слоў-зярнят.

Не выпала пасеяць —
Не выпадае жаць.
На ростані насеннем
Гады мае ляжаць.

Успамін пра мора

Падзелены свет
жыццёвай лавінай
На сонца і цемру,
дабро і зло.
Падзелены кожны
на дзве палавіны —
На тое, што будзе,
і — што было.
Іх нельга з'яднаць,
як агонь з вадою,
Іх нельга змірыць,
як холад з цяплом.
Надзеяй —
усё, што будзе з табою,
Усмешкай —
усё, што з табой было.
А мора, як вечнасць, шуміць прыбоем...
Усмешку на цёплай хвалі
пакінь:
Усё, што на свеце
было з табою,
Не будзе болей
ні з кім.

* * *

Голас металічны абыякава
Папярэдзіць:
застаецца пяць хвілін...
Сядзем, сябра, на цягнік да Янава,
Ці на гэты вось —
«Масква — Берлін».

Ты махнеш рукою:
— А, паехалі!
Колы загрукочуць:
— А куды?
Паміж смехам, вершамі, пацехамі
Сэрца засумуе —
не туды...

Неад'емнае

(паэма)

Да цудаў свет прывучаны —
Не здзівіць нічым...
Святкуй, душа, заручыны:
З цяпельцам уначы,
З дарогай непратаранай,
З вясеннім днём,
З той суджанай, каторая
Ўзмахнула мне крылом.
І за сабой паклікала —
На месцы не ўстаяць —
Маленькая, вялікая,
Адзіная мая.
Вясёлай і засмучанай —
Прыму, не нараку.
Святкуй, душа, заручыны,
Святкуй!

Ранішні маналог

Кожны мае кут адзіны.
Як рукой падаць,
Вось яна, мая радзіма,—
Лес, лугі, вада.

Дзень з нябыту ўваскрэсне
З сонцам на чале,

Прынясе ад вёскі песню
Бусел на крыле:

«Плыве човен — вады повен...»
З ветрам круглы год
На маёй, на роднай мове
Шэпчацца чарот.

Бель гарлачыкаў іскрыцца,
І нябёсаў сінь.
Б'юць нябачныя крыніцы
З казачных глыбінь.

Найдарогшы сэрцу краю,
Лепшы на зямлі!
Радасць мне твая спявае,
Боль мне твой баліць...

Сваты

Дзядзькі каля плота паселі,
Жанкі праз дарогу, далей...
Вяселле!
У вёсцы вяселле! —
І свята няма весялей.

З такой урачыстай падзеі
Сусед ужо зранку гатоў.
Дзяды на вачах маладзеюць,
Бабулі не лічаць гадоў.

З пасажных вымаюцца куфраў
Кашулі з ільну, ручнікі.
І звон ад талерак і кубляў
Ляціць аж да самай ракі.

— Ярыно, дабрыдзень! Паслухай,
Ці ведаеш, хто маладьı?
— Ды сціхніце вы, лапатухі!
— Ой, кажуць, што вельмі ж худы...

— Казалі яшчэ — барадаты!
— Во чэшуць, а каб жа на вас!
Ён, як гэта... той... меліратар...
— Ну й прычакалі мы час!

Да Хлябаў было не дабрацца,
Хіба што зімой, на санях.
Цяпер там дарога, мой браце,
Хоць ты легкавушкай ганяй.

— Што з нашай ракою зрабілі,
Ад рыбы застаўся ўспамін...
— Але буракі ж урадзілі
На торфе — адзін у адзін.

— А чый гэта конь пры паляках
Тапіўся ля Чорных Лоз?
— Ды мой... Ад ваўкоў, з пераляку...
Багаты там сёлета ўкос.

— А то, памятаеш, авечкі,
Зашыліся, быццам краты...
— Еду-у-ць! —
нясецца ад рэчкі.
Едуць у вёску сваты!

Маналог Чорных Лоз

Ад дабра дабра не шукаюць.
Ад мяне не чакалі дабра.
Непраходная, векавая,
Мае вочы ўначы гараць.

Ненажэрна гараць і прагна.
(Дух нячысты, а каб ты спрах!)
Я не проста балота — багна,
Для ўсяго наваколля страх.

Абміналі мяне далёка,
Абыходзілі стараной.
Толькі чорт сваім чорным вокам
Пераміргваўся са мной.

Толькі ў месячным срэбным ззянні,
Ледзь прыкметныя праз туман,
Нада мною блукалі здані
Тых, што клюнулі на падман.

Я стагоддзі тут панавала,—
Ні чароту цяпер, ні лоз.
Цераз сэрца разрэз канала
Маю чорную кроў панёс...

Полька

Колькі донцам дагары
Не куляйце зелле,
Ды без музыкі, сябры,
Не было б вяселля.

А прыпевак у сяла —
Не прасіць пазыкі.
Урачыста з-за стала
Устаюць музыкі.

Хочаш косці патрасці —
Набірайся духу.
Звонка бубен абвясціў:
— Полька — весялуха!

«Ой, гуляю, гуляю́,
Кавалера не маю́.
Пячы аладкі на мяду —
Траіх разам прывяду!»

У гармоніка душа
Расхінецца,
Дый гасцей не запрашаць —
Мала месца!

Нават сівай барадзе
Не сядзіцца,
Як плячыма павядзе
Маладзіца.

«Я скакала каля печы,
А мне маці — бух у плечы:
Не вучыся танцаваць,
А вучыся кросны ткаць!»

Скача хата, скача двор —
Мёртвага падымуць.
І танцуе дзед Зміцёр
Разам з маладымі.

З выкрунтасам — скок ды скок,
Стоміцца, прыстане,
Прыгадае неўзнарок
Незвычайны танец...

Танец журавоў

Рэха брэх разнясло па гонях,
Кулі ціўкнулі наўздагон.
Засталася ні з чым пагоня,
Абарваўшы шалёны гон.

Зноў шанцуе табе, пяхота,
Сэрца рвецца з грудзей — жывы!
...Разам з вечарам на балота
Апусціліся журавы.

Горда ўскінутыя галовы,
І вайна для іх не вайна,
У апошніх промнях пунсовых
Танцавала сама вясна.

І па горла ў зялёнай твані,
Цудам вернуты з небыцця,
Глядзеў партызан на танец,
Апантаны танец жыцця...

Размова дзеда з маладым

Дзед Зміцёр, ох, хіцёр!
Закурыў цыгарку,
Рукі весела пацёр,—
Зараз дасць прыпаркі.

— Растлумач ты мне, браток,
А ці маем рацыю,
І які з яе нам толк,
З той меліярацыі?

Маладога ж не вучыць —
Вучаны, няйначай,
Ён балоты і карчы
Іншым вокам бачыць.

Пазірае ён на іх
З новенькай кабіны.
— Мы жыццё сваё гнаіць
Болей не павінны.

Шырыню нам дай, прастор,
Не дамы — палацы.
Усміхаецца Зміцёр:
— Чым за ўсё заплацім?

Вашых дзіва-мурагоў
Пылам не затопіць?
І надоўга нам таго
Ураджаю хопіць?

— А навошта, дзед, гадаць,
Ды і хто ўгадае?
Нам загадана капаць —
Вось мы і капаем.

— Так, прапала — не вярнуць,
Чорным Лозам — амба.
Будзе ведаць твой унук,
Што такое жаба?

А ці бачыў, барада,
Ты такое ліха,
Каб дзіця сваё з гнязда
Кідала бусліха?

Солі б вам усім на хвост —
Духу малавата.
...За сялом, ля Чорных Лоз
Бухаў экскаватар.

Калыханка буслíхі

«Лю-лі, лю-лі, лю-лі,
Прыляцелі гулі,
Селі на варотах
У чырвоных ботах».

Крылцы стаміліся. Ціхенька — ціха...
Радасць і ўцеха мая,
Спіце-засніце. Ужо салаўіха
Кліча ў гняздо салаўя.

Пушча заснула. Пад дубам крыніца
Мора далёкае сніць.
Толькі на тоненькай-тонкай галінцы
Месячык срэбна звініць.

Двое ў мяне вас, родныя двое,
Кожны да слёз дарагі.
Мой неўгамонны, расстацца з табою
Трэба, каб выжыў другі.

Радасць паўсвету пад крыламі змесціць,
Гоніць надзею бяда.
Боль мой, мая недапетая песня
Зорка упала з гнязда...

Казка пра чорта

Ноч такая выпадае рэдка.
Сціхлі песні. Сціхлі галасы.
Зоры распускаюцца, як кветкі,
Светлячкамі — кропелькі расы.

Спяць меліяратары ўпокат,
Толькі храп нясецца малады.
Раптам — шусь! — і з чортавага вока
Вылез чорт, паскубаны, худы.

Вылез, азірнуўся палахліва,
Сцяўся...
Не, здаецца, драч рыпіць...
Бокам, бокам — і да цуда-дзіва,
Што па-над канаваю стаіць.

Многа на сваім вяку пабачыў
Чорт страшыдлаў розных,
ды цяпер
У балоце ўсё пераіначыў
Гэты незнаёмы, страшны звер.

Невядома, што чакае заўтра.
А нядаўна поўз сабе ды поўз,
І зубастай пашчай дыназаўра
Паскубаў-такі ў чарцякі поўсць.

Напалохаў беднага да смерці,
Дурні карасі залезлі ў мул.
Паўцякалі ўсе з балота чэрці,
Дзе падзецца беднаму яму?

Адхінуў крысо адной палаткі,
Паглядзеў на хлопцаў, уздыхнуў
І падаўся моўчкі, без аглядкі
За раку,
у казку,
ў даўніну.

А над рэчкай зіхацела поўня,
І сляды цямнелі на траве.
«Ой, рэчанька-рэчанька,
Чаму ж ты няпоўная?» —
Цёхкаў-перапытваў салавей.

Маналог ракі

Мне б цячы яшчэ сотні год,
Вастраносыя гойдаць лодкі,
Як збавення, чакаць крыгаход
І шалець веснавой паводкай.

На купалле нясці вянкі,
Галасы закаханых слухаць.
Ды не выпаў мне лёс такі —
На маіх перакатах суха.

Не струменіць мне, не кружыць
Між алешын, лазы, чароту.
Новай рэчкай канал ляжыць,
Перайсці — не патрэбны боты.

На каго яшчэ наракаць,
Калі самі вы жалю варты?
Інваліда пусты рукаў
Нагадаю я вам на картах...

Ручнікі

Сёння хата, быццам сцэна.
Звычай ёсць такі:
Паразвешвала на сценах
Маці ручнікі.

— Паглядзіце, што наткала,
Вышыла дачка!
І святлейшай раптам стала
Хата ў ручніках.

Нібы сонечным прыбоем
Сэрца абдало,
Столькі шчырасці, любові
У ручніках было.

Столькі роднага ва ўзорах,
Што прыціхлі ўсе.
З ручніком такім не сорам
Сустракаць гасцей.

Хлеб ды соль на ім паднесці,
Увязаць сватоў.
Ён вісіць на відным месцы
Шмат ужо гадоў.

На радзінах, на вяселлі,
На старым крыжы...
Вышываць і ткаць умелі,
Ўмелі даражыць.

Маці ціхую слязінку
Выцерла крадком:
— Хай бяжыць жыцця сцяжынка
Тканым ручніком.

Дай вам божа шчаснай долі,
Радасці спаўна!
Чарку поўную паволі
Выпіла да дна.

Госці дружна загудзелі.
— Горка! — крыкнуў сват.
Ой, вяселлейка, вяселле,
Не дайсці назад...

Песня

Кацілася бочачка
Дубовая,
А ў ёй гарэлачка
Мядовая.

Падкаціла поўняю
Да сяла,
Па кілішку поўнаму
Наліла.

Піў сусед з суседкаю
Пад вярбой,
Салавей з салоўкаю,
Я — з табой.

Усміхнуўся весела
Сваццi сват.
Адгукнуўся песняю
Ціхі сад.

«А гаршочак у пячы
Расшумеўся кіпучы,
А курачка ў сенюшках
Куд-кудакаючы.

Куд-куда, куд-куда,
Пайшла замуж малада,
Пайшла раз — не гаразд,
Не падманеш другі раз».

Выпіта гарэлачка
Мядовая,
Перасохла клёпачка
Дубовая.

Няма каму бочачку
Набіваць.
Няма каму песеньку
Даспяваць.

Вячэрні маналог

Лістоты трымценне — жыць!
Пражылінкі, быццам нервы...
Схавайце мяне ў глушы,
Сівыя пушчанскія нетры.

Вазьміце мяне з сабой,
Легенды, казкі і песні.
Хай вечны працягнецца бой
І будучае ўваскрэсне.

Хай нема крычыць зямля,
Бунтуюць птушкі і дрэвы.
Хай тое, што мгліць здаля,
Для кожнага стане крэўным.

...Імчымся ў прастору і час,
Самі
        сабе
                суддзі.
Ніпто не трывожыць нас.
Пасля...
            Ці не позна будзе?

Змест

Скрыпка 3
Ходзікі 4
Абуджэнне 4
*** А людзі верац толькі ў дабрыню.... 5
Раніца на Сенацкай плошчы 5
*** Я ўпарта латаю лодку... 6
*** І зноў наперадзе дарога... 6
Варна 7
*** Няўжо такое можа быць... 7
Жывіца 8
*** Праз белае, белае поле... 9
*** Дзень прамільгнуў, як знічка... 10
*** То веснае сонца свеціць... 10
*** Ну што, мой дружа, зноў не ў тыя сані... . . 11
Васількі 11
У самалёце 12
*** У калаўроце шматгалосым... 12
Песня 13
*** Не развітацца з мараю... 14
Элегія 14
*** Міне, збуяе лета... 15
*** Вось і ўсё. Закончыўся раман... 16
*** Спявае салавей... 16
*** Дажджы нас з табой аддзялілі ад свету.... . 17
*** Запознены, мокры снег... 17
*** Восень падлічыць страты... 18

*** Не табой пачынаецца ранак... 18
Неадасланы ліст 19
*** Засумую без дай прычыны... 19
*** Калі сціхае мітусня вакзалаў... 20
Кола 21
Маналог прыпражнога каня 21
*** Выгляне з-за хмаркі на ўсходзе... 22
Паравозы 23
Шчасце 23
*** Прадвесне. Бэзавы світанак... 24
Маці 25
Паведамлене сіноптыка. 22 чэрвеня 25
Памяць 26
*** З вакзалаў пачынаюцца дарогі... 27
*** Язычнік я... 27
*** Над горадам смуга, смуга, смуга... 28
У лялечным тэатры 29
*** Пасля надзей — спустошанасць і боль... 29
Мой сын малюе 30
*** Прысніўся голас, далёкі чыйсьці... 30
*** Выццё сірэны не ўстрывожыць горад... 31
Сябрына 31
*** Як сон, скавала крылы стома... 32
«Жыццё — цудоўнае імгненне» 32
*** Свет таемны — няма пачатку... 33
*** Той момант... 34
*** Пульсуе жылка мілая на скроні... 34
*** Жанчыны знікалі у тлуме... 35
Сур'ёзны жарт 35
*** У яе на шчаках румянец... 36
*** Я вуліцамі кружу... 36
Дарога, якой не было 37
Успамін пра мора 38
*** Голас металічны абыякава... 39
Неад'емнае *(паэма)* 40

Пракаповіч М.

П 69 Неад'емнае: Вершы і паэма.— Мн.: Маст. літ., 1982.— 54 с.

20 к.

Мікола Пракаповіч — журналіст. Багата паездзіў і пахадзіў ён па роднай Брэстчыне, багата чаго пабачыў. Цудоўная наша зямля, цікавы наш край, выдатныя людзі. Як яшчэ адзін доказ гэтаму — новы зборнік паэта.

П $\frac{4702120200-152}{\text{М } 302(05)-82}$ 65—83

ББК 84Бел7
Бел2

Николай Николаевич Прокопович

Неотъемлемое

Стихи и поэма

Минск,
издательство «Мастацкая літаратура»
на белорусском языке

Рэдактар Р. М. Яўсееў

Мастак М. А. Вецік

Мастацкія рэдактары А. І. Труханава,
А. М. Малышава

Тэхнічны рэдактар Г. П. Тарасевіч

Карэктар Я. Ф. Харко

ІБ № 1712 Здадзена ў набор 20.07.82. Падп. да друку 20.10.82. АТ 05247. Фармат 70×90¹/₃₂. Папера друк. № 1. Гарнітура звычайная новая. Высокі друк. Ум. друк. арк. 2,05. Ум. фарб.-адб. 2,20. Ул.-выд. арк. 2,02. Тыраж 4000 экз. Зак. 2801. Цана 20 к.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. 220600, Мінск, праспект Машэрава, 11.

Мінскае вытворчае паліграфічнае аб'яднанне імя Я. Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.

20 к.

